

Sygn. akt II CSK 280/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
obecnie T. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 15 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 sierpnia 2014 r., sygn. akt I ACa (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej
kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) zł, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa K. sp. z o.o. w W. w pozwie skierowanym przeciwko stronie pozwanej S. sp. z o.o. w P. domagała się zasądzenia kwoty 464 111,46 zł z ustawowymi odsetkami od szczegółowo wskazanych w pozwie kwot, które zostały odniesione do dat dokonanych przez pozwaną bezpodstawnych potrąceń.

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w P. zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 464 111,46 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 stycznia 2013 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części powództwo w zakresie roszczenia odsetkowego oddalił.

W uzasadnieniu ustalił m.in., że w dniu 9 sierpnia 2010 r. strony zawarły umowę o współpracy handlowej, w której określiły w sposób ramowy treść umów dostawy towarów i świadczenia usług, na podstawie których strona powodowa sprzedawała stronie pozwanej towary. Załącznikami do umowy były ustalenia roczne na lata 2010 i 2011, zawierające szczegóły współpracy handlowej. W ustaleniach rocznych strony określiły rabat asortymentowy na nowy produkt na 1 miesiąc w wysokości 5% oraz rabat promocyjny minimum 5% na 4 tygodnie. Ustalono bonus w branży Nonfood w wysokości 100%, liczony od ceny zakupu 1 egzemplarza każdego nowego towaru dla każdej hali wykorzystywanego do celów demonstracyjnych. Strona powodowa zleciła również wykonanie przez pozwaną usługi konsultacyjnej w zakresie oceny rynku w każdym miesiącu, w którym powstanie nowa hala za kwotę 35 000 zł (od każdej nowej hali) oraz zleciła wykonanie usługi polegającej na umieszczeniu jej nazwy w urodzinowej karcie okolicznościowej za kwotę 35 000 zł. Przewidziano też dodatkowy bonus progowy za osiągnięcie przez pozwaną określonego poziomu obrotów, rozliczany rocznie: 0,7 % - 2 000 000 zł, 1,2% - 2 400 000 zł, i 2% - 2 600 000 zł. Oprócz tego, strona powodowa zobowiązała się w stosunku do strony pozwanej, że obniży o 21,4% ceny sprzedawanych towarów, przyjmując za wyznacznik ceny obowiązujące na dzień 7 lipca 2011 r. i zobowiązała się sprzedawać towary po nowych cenach dla wszystkich towarów, począwszy od 1 sierpnia 2011 r.

Strona powodowa została obciążona przez stronę pozwaną opłatami z tytułu wykonania usługi promocji wewnętrznej, czyli wystawiania towaru na półkę sklepową w okresie od 15 września 2010 r. do 22 listopada 2011 r. Usługi marketingowe sprowadzały się do przedstawiania towarów w gazetkach wydawanych przez pozwanego i ekspozycją towarów w sklepach. Strona pozwana wydawała tzw. gazetki promocyjne z logo „S.”, w których były umieszczane produkty powoda bez wskazania jego firmy.

Strona powodowa nie miała możliwości negocjowania umów zawieranych z pozwaną. Warunkiem współpracy była akceptacja narzuconych jej przez pozwaną ustaleń w zakresie rabatów i usług dodatkowych.

W okresie od 30 września 2010 r. do 7 grudnia 2011 r. strona pozwana wystawiła stronie powodowej faktury VAT na łączną kwotę 464 111,46 zł, z tytułu usług marketingowych, usług udostępniania dodatkowej powierzchni reklamowej, usług konsultacji handlowej w zakresie oceny rynku, usługi umieszczania nazwy dostawcy w urodzinowej karcie okolicznościowej.

W rozważaniach prawnych Sąd pierwszej instancji powołując przepis art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (j. t. Dz. U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503, ze zm., dalej u.z.n.k.) wyjaśnił, że żadna z zawartych przez strony umów o współpracy w odniesieniu do usług dodatkowych, które miała rzekomo świadczyć strona pozwana, nie była zgodna z zasadami uczciwej konkurencji. Pobieranie z tego tytułu przez pozwaną świadczenia były niedozwolonymi opłatami za przyjęcie towarów powoda do sprzedaży. Dokonując potrąceń z tytułu tych opłat z wierzytelnościami strony powodowej z tytułu ceny sprzedaży towarów, pobierała w ten sposób bezprawnie inne niż marża handlowa opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży, uzyskując z tego tytułu bezpodstawnie korzyści w rozumieniu art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k.

O odsetkach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c., wskazując, że dochodzone przez stronę powodową świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu strony pozwanej do zapłaty, a nie od dat dokonanych potrąceń.

Apelacje wywiodły obie strony. Strona pozwana zaskarżyła wyrok Sądu pierwszej instancji w całości, domagając się jego zmiany i oddalenia powództwa. Z kolei strona powodowa zaskarżyła wyrok w części, w jakiej uległo oddaleniu roszczenie odsetkowe i zarzuciła naruszenie art. 455 k.c. przez zasądzenie odsetek od dnia wezwania do zwrotu dochodzonej kwoty należności głównej, a nie od poszczególnych kwot i dat w sposób wskazany w pozwie.

Wyrokiem z dnia 21 sierpnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w P. oddalił obie apelacje. Odnosząc się do apelacji strony pozwanej podzielił w pełni stanowisko Sądu Okręgowego tak w zakresie ustaleń faktycznych, jak i przyjętej podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

W odniesieniu do apelacji strony powodowej Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że czyn nieuczciwej konkurencji, którego dopuściła się strona pozwana nie może być utożsamiany z przestępstwem zagarnięcia mienia, w przypadku którego wierzyciel może żądać zasądzenia odsetek od daty wyrządzenia szkody. Dla żądania wydania bezprawnie pobranych korzyści z tytułu nieuczciwej konkurencji znaczenie ma posłużenie się przez ustawodawcę w art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k. zwrotem „bezprawnie uzyskanych korzyści”, co stanowi nawiązanie do art. 405 k.c. W konsekwencji zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy i zgodnie z art. 455 k.c. stan opóźnienia i możliwość naliczania odsetek powstaje z upływem terminu wynikającego z wezwania do zapłaty.

W skardze kasacyjnej strona powodowa zaskarżyła wyrok Sądu drugiej instancji w części, w jakiej oddalił apelację od wyroku Sądu Okręgowego, oddalającego powództwo w zakresie dotyczącym odsetek od należności głównej, liczonych od poszczególnych kwot od dat ich pobrania przez pozwaną.

Zarzuciła naruszenie art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c. oraz art. 15 ust. 1 pkt 4 i art. 18 ust. 1 pkt 4 i 5 u.z.n.k., przez zastosowanie tylko art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k., pomijając roszczenie odszkodowawcze.

We wnioskach skargi strona powodowa domaga się uchylecia zaskarżonego wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy przez zasądzenie od strony pozwanej ustawowych odsetek zgodnie z żądaniem pozwu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 481 § 1 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się w spełnieniu świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żądanej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności. Odsetki pełnią więc także funkcję odszkodowawczą za opóźnienie dłużnika w wykonaniu zobowiązania pieniężnego. O tym kiedy dłużnik jest w opóźnieniu rozstrzyga art. 455 k.c., który stanowi, iż jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony, ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Podkreślenia wymaga okoliczność, iż nie w każdym wypadku data wymagalności roszczenia pokrywa się z terminem jego spełnienia. Wymagalność roszczenia oznacza możliwość żądania zaspokojenia roszczenia, co ma znaczenie także dla rozpoczęcia biegu przedawnienia (art. 120 § 1 zd. 1 k.c.). Natomiast z nadejściem terminu spełnienia świadczenia wierzyciel, jeśli dłużnik nie wykonuje swojego obowiązku, a tym samym opóźnia się w jego realizacji, jest uprawniony do naliczania odsetek. Jeśli termin spełnienia świadczenia został określony przez strony, wówczas wymagalności roszczenia i termin spełnienia świadczenia pokrywają się. Taka tożsamość pomiędzy datą wymagalności roszczenia a datą, w której ma być spełnione nie zawsze zachodzi w odniesieniu do zobowiązań bezterminowych (np. z tytułu czynów niedozwolonych, czy bezpodstawnego wzbogacenia).

Cechą charakterystyczną roszczeń wynikających z czynów niedozwolonych jest to, że co do zasady ich wymagalność zbiega się z datą powstania szkody, chyba że data powstania szkody nie jest zbieżna z datą powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i osobie sprawcy (art. 442¹ § 1 k.c.). Jednak wymagalność roszczenia deliktowego nie jest równoznaczna z opóźnieniem dłużnika, gdyż stan opóźnienia powstaje dopiero wtedy, gdy dłużnik nie spełni świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Jedynym wyjątkiem

jest sytuacja, gdy nastąpi zagarnięcie pieniędzy, gdyż sprawca, który je zagarnął, wie, że należą się one komu innemu, a zatem jest w opóźnieniu i zarazem w zwłoce już od dnia popełnienia przestępstwa. Wówczas wierzyciel może żądać od dłużnika zapłaty odsetek od kwoty zagarniętej od daty wyrządzenia szkody. Tym samym jest to przypadek, kiedy termin spełnienia świadczenia wynika z właściwości zobowiązania w rozumieniu art. 455 k.c. (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., III PZP 18/70, OSNCP 1971, nr 1, poz. 5; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., III CKN 330/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 209).

Według ustalonego stanu faktycznego stanowiącego podstawę zaskarżonego wyroku nie miało miejsca zagarnięcie przez stronę pozwaną w wyniku czynu zabronionego środków pieniężnych strony powodowej, lecz strona pozwana w wyniku dokonanego potrącenia wierzytelności (która jak się okazało nie istniała, gdyż była wynikiem czynu nieuczciwej konkurencji) z wierzytelnością strony powodowej z tytułu ceny sprzedaży towarów, pobrała środki pieniężne należne stronie powodowej, osiągając w ten sposób bezpodstawnie korzyść majątkową na kwotę dochodzoną pozwem. Skoro zatem strona pozwana w następstwie bezpodstawnego potrącenia nie wypłaciła stronie powodowej pełnej ceny za dostarczone towary, a strona powodowa dochodziła zwrotu tak pobranych przez pozwaną kwot, to Sady obu instancji prawidłowo powstałą sytuację zakwalifikowały jako podpadającą pod normę prawną zawartą w przepisie art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k. (zob. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZP 58/09, OSNC 2010, nr 3, poz. 37, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., I CSK 719/13, nie publ.). Przez odesłanie w art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k. do zasad ogólnych należy rozumieć odesłanie do zasad ogólnych dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia - art. 405 i n. k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2015 r., II CSK 496/14, nie publ.).

Roszczenie strony powodowej o zwrot bezpodstawnie uzyskanych przez pozwaną korzyści w rozumieniu tego przepisu powstało z chwilą pobrania przez pozwaną części należnego stronie powodowej świadczenia z tytułu ceny za dostarczone towary. Nie można jednak przyjąć, iż właściwość powstałego w ten sposób zobowiązania do zwrotu bezpodstawnie uzyskanych korzyści implikuje stan

opóźnienia w spełnieniu świadczenia. Zauważyć bowiem należy, że świadczenie z tytułu bezpodstawnie uzyskanych korzyści jest odrębnym roszczeniem w stosunku do świadczenia z tytułu ceny za dostarczony towar. Wszak strona powodowa mogła dochodzić zwrotu ceny, a zatem nie była pozbawiona w ogóle stosownej ochrony prawnej i wówczas termin spełnienia takiego świadczenia był przez strony w umownie określony.

Występując z niniejszym pozwem, strona powodowa wyraźnie określiła w jego podstawie faktycznej, że domaga się zwrotu pobranych przez pozwaną w wyniku czynu nieuczciwej konkurencji opłat za rzekomo świadczone usługi, stanowiące inne niż marża handlowa opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży. Z kolei próba potraktowania przez stronę powodową dochodzonego roszczenia jako odszkodowania za szkodę w postaci straty (art. 18 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k.) nie mogłaby doprowadzić do przyjęcia innego terminu płatności, niż wynikający z wezwania do zapłaty, skoro pobrania przez pozwaną środków pieniężnych za rzekomo świadczone na rzecz strony powodowej usługi, nie można traktować jako ich zagarnięcia stanowiącego czyn zabroniony.

Dlatego Sądy obu instancji trafnie przyjęły, iż dochodzone przez stronę pozwaną świadczenie miało charakter bezterminowy w rozumieniu art. 455 k.c. i termin jego spełnienia należy łączyć z wezwaniem do zapłaty (zob. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., I CSK 719/13, nie publ.).

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej - § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 490, ze zm.) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za

czynności radców prawnych (Dz. U. 2015, poz. 1804, ze zm.) i w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. 2016, poz. 1667).

jw

r.g.